

Kan bare gjengis offentlig i
anonymisert form, jf. domstolloven
§ 130 første ledd

NORGES HØYESTERETT

Den 29. januar 2024 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Falkanger, Falch og Østensen Berglund i

HR-2024-212-U, (sak nr. 24-006098STR-HRET), straffesak, anke over kjennelse:

A (advokat Anders Westeng)

mot

Påtalemyndigheten (politiadvokat Airin Andersen)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder forståelsen av straffeprosessloven § 167, som gir hjemmel for tvungen innleggelse av en siktet på institusjon til rettspsykiatrisk undersøkelse.
- (2) A ble 15. september 2023 siktet for kroppsskade, frihetsberøvelse, trusler, kroppskrenkelser, voldtekter, mishandling i nære relasjoner og skadeverk.
- (3) Med grunnlag i en tidligere siktelse ble A pågrepet 7. juli 2023 og to dager senere varetektsfengslet ved kjennelse av Sis- ja Nuorta-Finnmárkku diggegoddi – Indre og Østre Finnmark tingrett. Fengslingsfristen er senere forlenget. Påtalemyndigheten har sagt at han vil bli begjært fortsatt varetektsfengslet frem til hovedforhandlingen.
- (4) Etter anmodning fra Finnmark politidistrikt oppnevnte tingretten 21. august 2023 to rettspsykiatrisk sakkyndige i medhold av straffeprosessloven § 165. De sakkyndige ble gitt i mandat å gjøre en klinisk og diagnostisk utredning av A.
- (5) De sakkyndige anmodet i brev 24. oktober 2023 politiet om å begjære tvungen innleggelse på institusjon, jf. straffeprosessloven § 167. Det er opplyst at A ikke vil samarbeide med de sakkyndige.
- (6) Påtalemyndigheten begjærte slik innleggelse, og Sis- ja Nuorta-Finnmárkku diggegoddi - Indre og Østre Finnmark tingrett avsa 6. desember 2023 kjennelse med denne slutningen:

«A, f. 31.10.1964, kan innlegges til tvungen observasjon på psykiatrisk sykehus eller annet egnet undersøkelsessted, men ikke utover 6 – seks – uker.»
- (7) A anket til Hålogaland lagmannsrett, som forkastet anken ved kjennelse 22. desember 2023.

- (8) A har anket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett og påstår at den skal oppheves. Han anfører i korte trekk at straffeprosessloven § 167 ikke gir hjemmel for tvungen innleggelse der formålet med den rettspsykiatriske undersøkelsen utelukkende er å belyse om vilkårene for forvaring er oppfylt. Han anfører også at lagmannsrettens forholdsmessighetsvurdering er mangelfull, og at saken ikke var tilstrekkelig opplyst.
- (9) *Påtalemyndigheten* har gitt merknader til anken og gjør gjeldende at det verken er feil ved lovtolkningen eller saksbehandlingen.
- (10) *Høyesteretts ankeutvalg* kan bare prøve lagmannsrettens saksbehandling og generelle lovtolkning, jf. straffeprosessloven § 388 første ledd. Når det gjelder forholdet til Grunnloven og Den europeiske menneskerettskonvensjonen, kan ankeutvalget også prøve den konkrete rettsanvendelsen, men ikke lagmannsrettens bevisbedømmelse.
- (11) Anken retter seg for det første mot tolkningen av straffeprosessloven § 167 første ledd første punktum, som har denne ordlyden:
- «Er det nødvendig for å bedømme siktedes sinnstilstand, kan retten etter at forsvarere og oppnevnte sakkyndige er hørt, ved kjennelse bestemme at han skal innlegges til undersøkelse på psykiatrisk sykehus eller annet egnet undersøkelsessted.»
- (12) Innleggelse av siktede til undersøkelse på institusjon kan med andre ord bare skje når det er «nødvendig for å bedømme siktedes sinnstilstand». Lagmannsretten bygget på at behovet for undersøkelse av A «er knyttet til spørsmålet om straffereaksjon og at det er aktuelt for påtalemyndigheten å legge ned påstand om forvaring».
- (13) Spørsmålet er om § 167 gir hjemmel for å beslutte innleggelse i et slikt tilfelle.
- (14) Etter § 165 kan siktede underkastes rettspsykiatrisk undersøkelse ved oppnevnte sakkyndige når det er «nødvendig for avgjørelsen av saken». Slik undersøkelse kan derfor besluttet for å avklare om vilkårene for forvaring er til stede, også når det ikke er tvil om siktedes tilregnelighet, se Innst. O. nr. 34 (1996–1997) side 21 og straffeloven § 40 femte ledd andre punktum.
- (15) Formålet med § 167 er å få gjennomført den rettspsykiatriske undersøkelsen som er besluttet etter § 165. Men vilkåret er i § 167 et annet. Tvungen innleggelse «er et alvorlig tvangsinngrep», se HR-2021-1584-U avsnitt 24 følgende, og kan bare skje når dette er nødvendig for å bedømme siktedes «sinnstilstand».
- (16) Ordlyden i § 167 er likevel vid nok til å kunne omfatte et tilfelle som i saken her, hvor formålet er å avklare om vilkårene for å idømme forvaring etter straffeloven § 40 er oppfylt. Siktedes «sinnstilstand» kan typisk være av vesentlig betydning ved bedømmelsen av faren for at han på nytt vil begå et alvorlig lovbrudd.
- (17) Spørsmålet er om *andre kilder* leder til at straffeprosessloven § 167 skal tolkes innskrenkende.
- (18) Det fremgår av lovforarbeidene at ordlyden i § 167 «går videre» enn den tidligere lovens ordlyd, som bare ga hjemmel til tvungen innleggelse når det er tvil om siktede er «sinnsyk», se Straffeprosesslovkomiteens innstilling, NUT 1969: 3, side 235 og

Ot.prp. nr. 35 (1978–1979) side 162. Men det fremgår også at det ville by på «visse betenkeligheter» om den nye regelen «skulle bli brukt i vesentlig større utstrekning enn det skjer i dag». Etter ankeutvalgets syn forutsetter likevel forarbeidene at § 167 skulle kunne brukes i noen flere tilfeller enn tidligere.

- (19) I forarbeidene til straffeloven 2005 er det, med referanse til de nevnte betenkelighetene, uttalt at § 167 «neppe» gir hjemmel til tvungen innleggelse når det ikke er tvil om tilregneligheten, se Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 284. Denne uttalelsen må imidlertid ses på som et etterarbeid som har klart mindre vekt enn lovens ordlyd og forarbeidene.
- (20) Samlet sett mener ankeutvalget derfor at verken lovforarbeidene eller etterarbeidene på avgjørende måte tilsier at § 167 må tolkes innskrenkende, slik at den bare hjemler tvungen innleggelse når det er tvil om siktedes skyldene. Lagmannsretten har da tolket § 167 riktig, når den kom til at § 167 gir hjemmel for å kunne legge siktede inn til undersøkelse på institusjon for å avklare om vilkårene for forvaring er til stede.
- (21) Anken over lovtolkningen må derfor forkastes.
- (22) For øvrig finner ankeutvalget det klart at anken ikke kan føre frem. De øvrige delene av anken forkastes i medhold av straffeprosessloven § 387 a første ledd.
- (23) Avgjørelsen er enstemmig.

S L U T N I N G

Anken forkastes.

Ingvald Falch
(sign.)

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Cecilie Østensen Berglund
(sign.)